

УДК 37.016:796-053.6(100)

СУТНІСТЬ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЗА СПОРТИВНИМ НАПРЯМОМ У ШКОЛАХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Пангелова Н.Є.

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Танєв П.

Міністерство Закордонних Справ Республіки Болгарія

У статті висвітлені дані щодо сутності профільного навчання старшокласників за спортивним напрямком та особливостей його організації у зарубіжних країнах. З'ясовано, що у сучасних умовах реформування національної освітньо-виховної системи у загальноосвітніх навчальних закладах на перше місце виходить проблема профільного навчання у старшій школі, що обумовлено необхідністю врахування відповідних тенденцій, які властиві школам провідних країн світу. Найбільш актуальними напрямками профільного навчання у 10-12 класах визначено: суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний, спортивний. У цьому аспекті великого значення набувають питання теоретико-методичного обґрунтування спортивного напрямку професіоналізації школярів за навчальними профілями галузі знань «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини».

Ключові слова: профільне навчання, старша школа, зарубіжний досвід.

Постановка проблеми, аналіз останніх досліджень і публікацій. Потреба в розробці та впровадженні в практику програм профільного виховання обумовлена тим, що в Україні останнім часом чітко визначилась негативна тенденція погіршення здоров'я підростаючого покоління. Ряд відомих вчених [1, с. 17-18; 3, с. 61] наводять дані про те, що 70-80% учнів загальноосвітніх шкіл мають низький рівень розвитку рухових здібностей та певні відхилення в стані здоров'я. Аналіз чинників, що обумовлюють виникнення в учнів різних патологічних станів, свідчить про неефективне фізичне виховання в школі та за місцем проживання, низький рівень знань учнів у галузі фізичної культури й оздоровчих технологій, наявність негативної мотивації до систематичних занять фізичною культурою, відсутність піклування про свій здоровий спосіб життя, що є одним із потужних чинників низької фізичної підготовленості та порушення здоров'я людини.

Аналіз літературних джерел [3, с. 63; 5, с. 63], практика викладання системи фізичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл України свідчить про те, що сучасна система фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах потребує оновлення як у змістовому, так і в технологічному планах. Застарілі методики викладання предмету «Фізична культура», його матеріальна база, підготовка кадрів, ліміт об'єму годин (2 години на тиждень) не дозволяють серйозно впливати на оздоровлення і соціалізацію учнів.

Зміст програми для основної школи представлено тільки базовими видами спорту, які найчастіше не враховують інтереси дітей, їх бажання займатися сучасними видами фізкультурно-оздоровчої роботи. Дослідження Безверхньої В.Н. [1, с. 33] свідчать про те, що шейпінг, та види аеробіки різної спрямованості, зокрема степ-аеробіка, займають одне з перших місць у виборі дівчат старшого шкільного віку. В якості засобів, що підвищують мотивацію до занять фізичною культурою підлітків багато спеціалістів рекомендують використовувати вправи із сучасних форм фізкультурно-кондиційної спрямованості: ритмічної

гімнастики, шейпінгу. У цьому зв'язку особливу зацікавленість викликає зарубіжний досвід профільного навчання старшокласників.

Мета статті – визначити сутність профільного навчання старшокласників за спортивним напрямом та розкрити особливості його організації у зарубіжних країнах.

Виклад основного матеріалу. Профільне навчання – це вид диференційованого навчання який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів і створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчального процесу [4, с. 5-6; 6, с. 28].

Мета профільного навчання – забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки, неперервної освіти впродовж усього життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства. Профільне навчання спрямоване на набуття старшокласниками навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти.

У зв'язку з цим, основними завданнями профільного навчання виступають: створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки; виховання в учнів любові до праці, забезпечення умов для їхнього життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією; формування соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної, технологічної компетенції учнів на допрофесійному рівні, спрямування молоді щодо майбутньої професійної діяльності; забезпечення наступно-перспективних зв'язків між загальною

середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю [7, с. 6].

Профільне навчання ґрунтується на таких принципах: фурації (розподіл учнів за рівнем освітньої підготовки, інтересами, потребами, здібностями і нахилами); варіативності і альтернативності (освітніх програм, технологій навчання і навчально-методичного забезпечення); наступності та неперервності (між до профільною підготовкою і профільним навчанням, професійною підготовкою); гнучкості (змісту і форм організації профільного навчання, зокрема дистанційного; забезпечення можливості зміни профілю); діагностико-прогностичної реалізованої (виявлення здібностей учнів з метою їх обґрунтованої орієнтації на профіль навчання).

У структурі профільного навчання домінує профіль, який передбачає поглиблене вивчення циклу споріднених предметів: базові, профільні та курси за вибором. Базові (загальноосвітні предмети) є обов'язковими для всіх профілів [7, с. 6]. Профільні загальноосвітні предмети реалізують цілі, завдання і зміст кожного конкретного профілю (суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний, спортивний}. У нашому випадку базовим загальноосвітнім предметом виступає фізична культура, а профільними загальноосвітніми предметами у рамках, наприклад, гімнастичного навчального профілю за спортивним напрямком, виступають фітнес, різні види аеробіки, хореографія, танці, ритміка, спортивна, художня, атлетична та естетична гімнастика [2, с. 5-6].

Профільні предмети вивчаються поглиблено і забезпечують прикладну спрямованість навчання за рахунок інтеграції знань, рухових умінь та навичок, розвитку фізичних якостей, притаманних гімнастичному, легкоатлетичному, ігровому та ін. навчальним профілям, та надають можливість школярам визначити свої схильності для застосування їх у різних сферах діяльності, в тому числі і професійній.

При створенні підґрунтя для профільної загальноосвітньої школи в Україні необхідно звернутись як до наявних власних надбань, так і до прогресивного зарубіжного досвіду. В світі існує багаторічний досвід організації профільного навчання в загальноосвітній школі, яка в Європі має характеристику «старшої школи». Сьогодні в Європі налічується декілька підходів до диференціації та профілізації навчання в старшій школі, а саме: а) різні типи шкіл (Франція, Італія); б) профільне навчання (диференційовані програми) в структурі єдиної школи (Швеція); в) єдиний навчальний план протягом перших років навчання в різних типах старшої школи та поглиблення в профілі протягом останнього періоду (Нідерланди) [4, с. 7-8].

1) *різні типи шкіл* (старша ланка школи – Франція, Італія, Греція).

У цих країнах два рівні середньої освіти забезпечуються різними типами шкіл. На першому рівні (основна школа) учні вчать за єдиним навчальним планом. До таких типів шкіл належать: гімназія в Греції, коледж у Франції та середня школа в Італії. У старшій школі, яка забезпечує зовнішню диференціацію, учні здобувають освіту різного типу. В Італії існують такі типи шкіл на

рівні старшої школи, що охоплюють дітей віком від 14 років: класичний ліцей, гімназія, науковий ліцей, інститут мистецтв, школа для підготовки вчителів початкової ланки та вихователів, технічна та професійна школа.

У Франції старша школа представлена кількома видами ліцеїв, де відбувається диференціація навчання за різними профілями. Це загальноосвітній технологічний ліцей (три роки навчання), який видає три види дипломів (академічний, диплом бакалавра з технологій та диплом техника). Після 2-го класу загального технологічного ліцею учні продовжують навчання у так званих секціях за вибором: літературна, економічна та соціальна, наукова (загальні секції); у чотирьох технологічних секціях: технології, промислові науки, лабораторні науки та технології; медико-соціальні науки; готельна справа; техніка музики та танцю, спеціальність техника. Диплом техника дає можливість отримати роботу з відповідної спеціальності; продовжувати навчання на секціях вищої школи зі спеціальності або у ВНЗ. Інший тип старшої школи – професійний ліцей, розрахований на два роки – перший і випускний класи, дає можливість здобувати освіту за 40 спеціальностями;

2) *профільне навчання* (диференційовані програми) у структурі єдиної школи.

У Данії, Португалії, Фінляндії, Швеції, Ісландії та Норвегії середня освіта не розподіляється на основну школу та старшу. У цих країнах середню освіту надає цілісна структура – єдина школа, всередині якої і відбувається диференціація навчання. У середній школі Данії, наприклад, середня та старша школи працюють в єдиній структурі. На першому та другому роках старшої школи (гімназії) при вивченні базових предметів учні мають можливість обирати предмети за двома предметними лініями – мовною та природничою, дотримуючись основних вимог обраного профілю з певного переліку предметів. Кожного наступного року старшої школи, продовжуючи навчання за профілем, учень повинен вибирати декілька профільних предметів, які є обов'язковими і додаються до базових. Гімназія охоплює дітей віком від 16 до 19 років і дає можливість вступити до університету. В старшій школі Швеції (16-19 років) існує 17 національних програм, 15 з яких є професійно орієнтованими, а 2 – академічно орієнтованими (готують до навчання в університетах).

У США профільне навчання здійснюється на останніх двох або трьох роках старшої школи. Учні можуть вибирати серед трьох варіантів профілів: академічний, загальний і професійний. Варіативність всередині профілів забезпечується за рахунок широкого спектра різноманітних курсів за вибором, які враховують побажання батьків та учнів;

3) *єдиний навчальний план* протягом перших років навчання у різних типах старшої школи та поглиблення в профілі протягом останнього періоду.

У третій групі країн (Німеччина, Австрія, Нідерланди) учні здобувають загальну освіту на рівні основної школи. Окрім того, в перші роки навчання в старшій школі, яка представлена різними типами шкіл, учні навчаються за єдиним

навчальним планом та програмами, і лише на останньому етапі учні можуть вибирати навчання за профілями.

Таким чином, проблема профільного навчання у старшій школі розробляється педагогами різних країн світу: Франції, Швеції, Австрії, Шотландії, США тощо. Вони довели, що важливою умовою досягнення успіху у будь-якій діяльності вважається спеціалізація працівника, яка не тільки сприяє розвитку виробничих сил, науки, культури, але й відповідає різноманітності задатків та розвитку людини. У руслі цієї тенденції диференціація навчання є одним із основних організаційних принципів середньої загальноосвітньої школи зарубіжжя впродовж багатьох десятиліть.

Росія почала також процес запровадження профільного навчання в старшій школі. Пропонується впровадження двох моделей організації профільного навчання: модель внутрішньо шкільної профілізації за одним або кількома профілями та модель мережевої організації, що передбачає консолідацію декількох навчальних закладів та «ресурсним центром». Передбачено також поступове зменшення об'єму базових предметів (інваріанту) на користь варіативної частини навчального плану протягом трьох років старшої школи.

Історичні передумови профільного навчання в Україні беруть початок ще з кінця XIX – початку XX століття, коли у 20-х роках XX століття відбувся розподіл гімназій на класичні й реальні, за гуманітарним, природничим та технічним напрямками. У 30-х роках з'явилися професійні та фабрично-заводські школи; у 50-х роках були відкриті спеціалізовані школи та школи професійно-технічної освіти. У 60-80-х роках почали діяти навчально-виробничі комбінації, у 1987 році в школах було введено предмет «Основи виробництва. Вибір професії». У 80-90-х роках відкриваються заклади нового типу, їх діяльність спрямована на підвищення рівня освіти.

У подальші роки продовжується тенденція на підготовку молоді до майбутньої трудової діяльності у рамках професійних шкіл різних типів. На сьогодні профільне навчання або профілізація старшої школи є домінуючим напрямом функціонування школи, у структурі якої виділяється до профільна підготовка у 8-9 класах із метою сприяння вибору ними напряму подальшого профільного навчання.

Висновки. Сьогодні в Україні відбулися певні зрушення щодо створення умов для впровадження засад профільного навчання. Так, профільне навчання спрямоване на здобуття старшокласниками навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти.

У зв'язку з цим основними завданнями профільного навчання виступають: створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки; виховання в учнів любові до праці, забезпечення умов для їхнього життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору оволодіння майбутньою професією; формування соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної, технологічної компетенції учнів на допрофесійному рівні, спрямування молоді щодо майбутньої професійної діяльності; забезпечення наступно-перспективних зв'язків між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю. Методологічною основою профільного навчання є особистісно-орієнтована освіта, диференціація та індивідуалізація навчання.

В Україні зроблено спробу розробки профільного навчання за спортивним напрямком.

Список літератури:

1. Безверхня Г.В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5-11 класів: автореф. дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту: 24.00.02 / Г.В. Безверхня. – Умань, 2003. – 22 с.
2. Іванова Л. Особливості профільного навчання з фізичної культури / Л. Іванова // Фізичне виховання в школі. – 2004. – № 1. – С. 5-6.
3. Круцевич Т. Періодизація фізичної підготовки школярів в умовах навчального процесу / Т. Круцевич, А. Нападій, С. Трачук // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2014. – № 1. – С. 60-68.
4. Збірник курсів за вибором у процесі профільного навчання за спортивним напрямом / Укладачі: Ротерс Т.Т., Ливацький О.В., Драгнев Ю.В. – Луганськ: СПД Резніков В.С., 2008. – 336 с.
5. Самодрин А. Профільна диференціація – проблема української школи / А. Самодрин // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – № 1. – С. 63-68.
6. Смирнова М.Є. Профілізація старшої школи – напрямок модернізації сучасної освіти / М.Є. Смирнова // Управління школою. – 2004. – № 10. – С. 28-31.
7. Чернер С. Досвід організації варіативного і профільного навчання / С. Чернер // Завуч (Перше вересня). – 2002. – № 16. – С. 5-6.

Пангелова Н.Е.

ГВУЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Танев П.

Міністерство Зарубежних Дел Республіки Болгарія

СУЩНОСТЬ ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ СПОРТИВНОГО НАПРАВЛЕНИЯ В ШКОЛАХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН

Аннотация

В статье рассмотрены данные о сущности профильного обучения старшеклассников в спортивном направлении и особенностей его организации в зарубежных странах. Выяснено, что в современных условиях реформирования национальной образовательно-воспитательной системы в общеобразовательных учебных заведениях на первое место выходит проблема профильного обучения в старшей школе, что обусловлено необходимостью учета соответствующих тенденций, которые присущи школам ведущих стран мира. Наиболее актуальными направлениями профильного обучения в 10-12 классах определены: общественно-гуманитарное, естественно-математическое, технологическое, художественно-эстетическое, спортивное. В этом аспекте большое значение приобретают вопросы теоретико-методического обоснования спортивного направления профессионализации школьников по учебным профилям области знаний «Физическое воспитание, спорт и здоровье человека».

Ключевые слова: профильное обучение, старшая школа, зарубежный опыт.

Pangelova N.Yi.

«SHEI «Pereyaslav-Khmelnytsky Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University»

Tanyev P.

Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Bulgaria

THE ESSENCE OF PROFILE TRAINING OF SPORTS DIRECTION IN SCHOOLS OF FOREIGN COUNTRIES

Summary

In the article the data about the nature of profile training of senior pupils in the sports area and the features of its organization in foreign countries. It was found that under modern conditions of reforming the national education and educational system in secondary schools in the first place there is the problem of profile training in high school, due to the need to consider the relevant trends that are inherent in the schools of the leading countries of the world. The most relevant areas of Special Education in grades 10-12 are defined: socio-humanitarian, natural-mathematical, technological, artistic, aesthetic, sports. In this respect, great importance attaches to questions of theoretical and methodological justification sports direction professionalization pupils on educational profiles, areas of expertise, «Physical education, sport and health».

Keywords: specialized education, high school, foreign experience.